О. П. Мадюдя
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Науковий керівник: канд. філол. наук, доцент О. Ю. Андрушенко

Еліпсис іменної групи в середньоанглійській мові

Стаття присвячена дослідженню питання функціонування еліпсису іменної групи в середньоанглійській мові. Аналіз творів Дж. Чосера доводить, що це мовне явище є досить поширеним у середньоанглійській мові, а його характерні особливості загалом відповідають наявним у сучасній англійській мові.

Ключові слова: *еліпсис іменної групи, антецедент, специфікатор, середньоанглійська мова*.

Постановка проблеми. В останні десятиліття розвитку мовознавства спостерігається посилений інтерес до вивчення еліпсису. Сучасні науковці досі не мають спільної думки щодо природи цього мовного явища. Аналіз окремих лінгвістичних явищ в історичній площині, зокрема еліпсису іменної групи в середньоанглійській мові, сприятиме всебічному дослідженню цього явища на сучасному етапі розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Явище еліпсису ґрунтовно досліджено такими зарубіжними лінгвістами як Дж. Мерчант [7], М. Макшейн [6], Л. Аельбрехт [3], А. Лобек [5] та ін. Зазначені науковці зосереджують увагу на ідентичності, відновлюваності еліпсису та умовах його ліцензування, тоді як Дж. Уокен [9], А. Вільямс [10] та Дж. Найкіль [8] розглядають еліпсис в історичному аспекті, зокрема в середньоанглійській мові. Складна природа цього мовного явища не має єдиного трактування серед сучасних лінгвістів, тому, з огляду на внутрішню структуру еліптичних конструкцій, прийнято виокремлювати структурний [4] і неструктурний [5] підходи до їх вивчення. У нашому дослідженні ми дотримуємося думки про існування синтаксичної вмотивованості еліпсису (структурного підходу) та аналізуємо глибинну структуру еліптичних конструкцій іменної групи з використанням моделей генеративної граматики.

Мета розвідки полягає в теоретичному обґрунтуванні відповідності особливостей функціонування еліпсису іменної групи в середньоанглійській характерним ознакам властивим сучасній англійській мові. Досягнення поставленої

мети передбачає здійснення аналізу твору Дж. Чосера «Кентерберійські оповідання» на предмет використання еліпсованих конструкцій означеного типу.

Виклад основного матеріалу. Перші приклади вживання еліпсису наявні вже у давньоанглійській мові. На цьому етапі історії мови флексія була основним граматичним засобом вираження синтаксичних відношень між словами, тому суть речення була зрозуміла незалежно від порядку слів. Зміст висловлювання визначав розташування членів речення. Отже, порядок слів, як спосіб вираження синтаксичних зв'язків, виконував другорядну роль. Таким чином наявність формальних маркерів роду, числа, відмінку тощо дозволила опускати деякі члени речення. Окрім того, значення могло відновлюватися за допомогою контексту. Однак в розповідних реченнях давньоанглійської вже переважав прямий порядок слів, тому мова йде лише про можливість вільного розташування граматично оформлених синтаксичних одиниць залежно від мети висловлювання [1: 240; 2: 124].

У середньоанглійській порядок слів став одним з основних засобів передачі синтагматичних відношень, що пов'язано зі змінами в морфологічній будові мови, а саме зі зникненням флексій. За відсутності граматичної оформленості слова, його лінійні відношення виражаються аналітично, а прямий поряд слів набуває регулярного характеру [1: 242]. Однак, тенденція до використання еліпсованих конструкцій зберігається, прикладом чого є еліпсис іменної групи.

З огляду на глибинну структуру речення, еліпсис іменної групи (*NPE*) – це видалення вершини іменної фрази зі збереженням специфікатора (*specifier*). Дослідження сучасної англійської мови доводять, що NPE може вводитись за допомогою присвійних іменників (1) та присвійних займенників в незалежній формі (2), кількісних та порядкових числівників (3), квантифікаторів (4), прикметників (5) та вказівних займенників множини (6). Проте специфікаторами не можуть виступати означені та неозначені артиклі, квантифікатор *every*, присвійні займенники в залежній формі та вказівні займенники однини.

Аналіз творів Дж. Чосера доводить, що середньоанглійській мові властиве використання усіх вищезазначених варіантів вживання еліпсису іменної групи:

Middle English	Modern English

(1) His housynge, his array, as honestly To his degree was maked as a *kynges* **[e].**	His lodging, his clothing, as suitably To his degree was made as is a king's.
(2) (...) I moste beye, To stoore with a place that is *oures* **[e]**. God helpe me so, I wolde it were *youres* **[e]**!	(...) I must buy, to do The stocking of a little place of ours. So help me God, I would that it were yours!
(3) (...) and sith he ran Into the nexte strete unto a man, And borwed [of] hym large botelles thre, And in the *two* **[e]** his poyson poured he; The *thridde* **[e]** he kepte clene for his drynke.	(...) and then he ran Into the next street unto a man, And borrowed [of] him three large bottles, And in the two he poured his poison; The third he kept clean for his drink.
(4) By God! I wolde nat telle it but a *fewe* **[e]**.	By God! I wolde nat telle it but a fewe.
(5) Now wol I turne to Arcite ageyn, That *litel* **[e]** wiste how ny that was his care	Now I will turn again to Arcite, That little knew how near his trouble was.
(6) Ful smale ypulled were hire browes two, And *tho* **[e]** were bent and blake as any sloo.	Her two eyebrows were plucked very thin, And those were bent and black as any sloe.

Розглянемо глибинну структуру фрагменту прикладу (3):

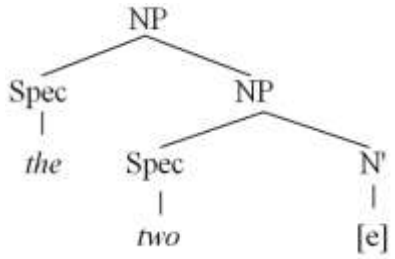

Рис. 1. Еліпсис іменної групи

Рис. 1 ілюструє як NPE опускає вершину іменної групи [$_{NP}$ two ~~*botelles*~~], залишаючи специфікатор *two*, виражений числівником, як залишок (*ellipsis remnant*). Еліпсований елемент відновлюється за допомогою антецеденту *botelles*, представленого в першій частині речення.

Важливою особливістю середньоанглійської є те, що присвійні займенники цього періоду ще не мали чіткого поділу на залежні та незалежні, тому деякі форми співпадали, оскільки могли передавали обидва граматичні значення. Розглянемо цю особливість на прикладі присвійного займенника I ос. од.:

Грам. значення залежної форми	Грам. значення незалежної форми
(7) Al were it that *myne* auncestres were rude. (my ancestors)	Thise been the cokkes wordes, and nat *myne* **[e]**.
(8) Now draweth cut, for that is *myn* accord. (my decision)	Thyn is affeccioun of hoolynesse, And *myn* **[e]** is love as to a creature;
(9) Redy to wenden on *my* pilgrymage.	–

Як бачимо, форми *myn/myne* могли передавати значення як залежної, так і незалежної форм, тоді як форма *my* мала значення лише залежної форми і не могла вводити еліпсис іменної групи.

Як і сучасній мові, середньоанглійській також властиве явище прономіналізації – появи лексично представленої pro-форми *one* на позиції опущеної одиниці:

(10) And seyde, "I wol doon al my diligence,	And said, "I will devote all my efforts,
To telle yow a tale, or two, or three.	To tell you a tale, or two, or three.
(...) In prose eek been endited *many* oon.	(...) Many are also composed in prose.

Це явище протиставляється елізії, де еліпсована одиниця нічим не заміняється. Крім того, приклад (10) ілюструє те, що антецедент (*tales)* може знаходитися не лише в тому ж реченні, що і еліпсис, але й поза ним.

Висновок. Отже, аналіз творів Дж. Чосера підтвердив наше припущення про те, що еліпсис іменної групи зустрічається вже у середньоанглійській мові, а його характерні особливості загалом відповідають властивим сучасній англійській мові. Приклади ілюструють широку представленість усіх відомих на сьогодні варіантів еліпсису іменної групи і свідчать про тенденцію спрощення мовлення на всіх етапах її розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Иванова И.П. История английского языка. Учебник. Хрестоматия. Словарь. Серия "Учебники для вузов. Специальная литература" / И.П. Иванова, Л.П. Чахоян, Т.М. Беляева. – СПб.: Издательство "Лань" 1999. – 512 с.
2. Ильиш Б.А. История английского языка. Учебник для студентов фак. иностр. яз. пед. ин-тов / Б.А. Ильиш. – Л.: "Просвещение", 1972. – 531 с.
3. Aelbrecht L. The Syntactic Licensing of Ellipsis / L. Aelbrecht. – Amsterdam: John Benjamins Pub. Co., 2010. – 230 p.
4. Ginzburg J. Semantically-based ellipsis resolution with syntactic presuppositions / J. Ginzburg // Computing Meaning. – The Netherlands: Springer Netherlands. – 1999. – P. 255-279.

5. Lobeck A. Ellipsis. Functional Heads, Licensing, and Identification / A. Lobeck. − New York: Oxford University Press. − 1995. − 224 p.
6. McShane M.J. A Theory of Ellipsis / M.J. McShane. – Oxford: Oxford University Press, 2005. – 272 p.
7. Merchant J. Ellipsis / J. Merchant // Syntax: An international Handbook of Contemporary Syntactic Research. − Berlin: Walter de Gruyter, 2012. – 43 p. [to appear]
8. Nykiel J. Resolution of Ellipsis: Evidence from Old English Sluicing / J. Nykiel // Studia Anglica Posnaniensia: international review of English Studies. − 2007. − Vol. 43. − P. 112-125.
9. Walkden G. Null subjects in Old High German and Old Saxon / G. Walkden // The Conference on "Historical syntax of German – typological perspectives" at the University of Bamberg. − 2013. − 12 p.
10. Williams A. Null subjects in Middle English existentials / A. Williams // Diachronic Syntax: Models and mechanisms. − Oxford: Oxford University Press. − 2000. − Chapter 15. − P. 285-310.